

Извештај за структурата,
функционирањето и ефективноста на
Локалните Економско Социјални
Совети во Република Северна
Македонија

Изработен од: Марија Игнатова – Ѓошева

Септември – Октомври 2019

Содржина

Листа на кратенки	3
1. Вовед	4
2. Цел и методологија за изработка на Извештајот	5
3. Структура на извештајот	5
4. Локални Економско Социјални Совети во Република Северна Македонија	6
5. Институционална ефективност - До кој степен постојната регулаторна и институционална рамка овозможуваат и поддржуваат ефективен и ефикасен трипартитен (проширен) дијалог на локално ниво	14
5.1. Мандат и улога на ЛЕСС	14
5.2. Состав на ЛЕСС	17
5.3. Давање на мислења/препораки со идентификување на тесните грла во постојниот начин на работа на ЛЕСС со препораки за подобрување	20
5.4. Работен процес – техничка и административна поддршка (секретаријат) и буџет на ЛЕСС 21	
6. Ефективност на политиките: Резултати од локалниот трипартитен (проширен) социјален дијалог и влијанието на препораките/мислењата/советите на ЛЕСС	24
6.1. Утврдување на дневен ред – релевантност на темите за дискусија за локалната заедница	24
6.2. Следење на реализација на дадените препораки/совети/мислења од страна на ЛЕСС .	26
6.3. Главни достигнувања (спогодби, договори, влијание врз политиките, следење на имплементацијата, евалуација итн)	27
7. Препораки за подобро и поефикасно функционирање на ЛЕСС во РСМ	29
Прилог 1 - Листа на одржани состаноци	34

Листа на кратенки

АВРСМ	Агенција за Вработување на Република Северна Македонија
ВРСМ	Влада на РСМ
ЕСС	Економско Социјален Совет
ЕУ	Европска Унија
ЗРО	Закон за работни односи
КСС	Конфедерација на Слободни Синдикати
ЛАПВ	Локален Акциски План за Вработување
ЛЕР	Локален Економски Развој
ЛЕСС	Локален Економско Социјален Совет
МОТ	Меѓународна Организација на Трудот
НВО	Невладина Организација
ОРМ	Организација на Работодавачи на Македонија
ССМ	Сојуз на Синдикати на Македонија
РСМ	Република Северна Македонија
УСАИД	Американска Агенција за Меѓународен Развој

1. Вовед

Во рамки на Европската Унија (ЕУ) социјалниот дијалог претставува еден од дваесетте клучни принципи на кои е базиран Европскиот столб за социјални права. Социјалниот дијалог значи преговорање и консултации, односно размена на информации помеѓу претставниците на владата, работодавачите и работниците за прашања кои се однесуваат на економските и социјалните политики. Социјалниот дијалог може да биде трипартитен помеѓу владата и социјалните партнери, или пак бипартитен помеѓу социјалните партнери - работниците и работодавачите и тој може да се одвива на неколку нивоа – секторско, локално, регионално, национално.

За постоење на ефективен и фунционален социјален дијалог потребно е постоење на соодветно опкружување со ефикасна правна и институционална рамка. Тоа значи почитување на фундаменталните права за колективно здружување и договарање, но и создавање на услови за постоење на силни и независни организации на работодавачи и работници, односно социјални партнери. Од друга страна пак од огромно значење за социјалниот дијалог е постоење на силна политичка волја, односно држава која креира и имплементира политики кои го поттикнуваат слободно здружување на работниците и работодавачите и функционирањето на социјалниот дијалог како алатка за постигнување на консензус во однос на прашања од општ интерес поврзани со економската и социјалната политика.

Во Република Северна Македонија (PCM), социјалниот дијалог функционира на трипартитно и бипартитно ниво. Трипартитниот социјален дијалог е институционализиран преку економско социјалните совети (ЕСС) на национално и на локално ниво.

На национално ниво постои ЕСС кој е формиран како трипартитно тело, од страна Владата на Република Северна Македонија (BPCM) и социјалните партнери (Организацијата на Работодавачи на Македонија (OPM), Сојузот на Синдикати на Македонија (CCM) и Конфедерацијата на Слободни Синдикати на Македонија (KCC)), со цел да се овозможи економска и социјална стабилност во земјата и да се остварат фундаменталните вредности на PCM како демократска и социјална држава. ЕСС на PCM е формиран на 25 Август 2010 година со потпишување на Спогодбата за основање на ЕСС од страна на BPCM и социјалните партнери.

На локално ниво во PCM трипартитниот дијалог се остварува преку локалните ЕСС (ЛЕСС). ЛЕСС се формираат како консултативни и советодавни тела на општината заради воспоставување на демократски и социјален дијалог во функција на постигнување на траен и стабилен социјален мир и активно вклучување на сите социјални партнери во процесот на одлучување по најважните прашања од економско и социјално значење на локалната заедница. Првите ЛЕСС во PCM беа формирани во 2010 година, во општините Кавадарци и Куманово. Во периодот од 2011 до 2013 година, во рамки на Проект финансиран од УСАИД Младинска мрежа за стекнување вештини за вработување (ЈЕС Мрежа), беа формирани 6 ЛЕСС и тоа во општините Струмица, Штип, Битола, Тетово, Гостивар и градот Скопје. Во 2013 година општината Гази Баба формира свој ЛЕСС по сопствена иницијатива. Во периодот 2015 – 2016 година со поддршка на на проектот “Унапредување на социјалниот дијалог”, финансиран од ЕУ, а имплементиран од

Меѓународната Организација на Трудот (МОТ) формирани се уште 6 ЛЕСС во општините Ресен, Радовиш, Свети Николе, Велес, Струга и Кичево.

Во моментот во РСМ постојат вкупно 15 ЛЕСС и тоа во следните општини: Битола, Велес, Гостивар, Гази Баба, Кавадарци, Кичево, Куманово, Радовиш, Ресен, Свети Николе, Скопје, Струга, Струмица, Тетово, Штип. Согласно информациите кои беа на располагање ЛЕСС во општините Гостивар, Кавадарци и Гази Баба се нефункционални.

2. Цел и методологија за изработка на Извештајот

Целта на овој извештај е да даде преглед на улогата, структурата, функционирањето и ефикасноста на ЛЕСС во РСМ како и препораки за подобрување на ЛЕСС во однос на извршување на нивната главна улога - консултативна и советодавна улога во процесот на креирањето на локалните политики.

Извештајот е изработен за потребите на Проектот “*Зајакнување на Социјалниот Дијалог*” (во понатамошниот текст: Проектот) кој е имплементиран од МОТ, со финансиска поддршка од ЕУ. Целта на овој проект е подобрување на социјалниот дијалог како начин за креирање на повеќе и подобри работни места, преку подобрување на институционалната и правната рамка и активности насочени кон зајакнување на капацитетите на актерите во трипартитниот дијалог и нивно вклучување во ефикасен социјален дијалог.

Извештајот е изработен врз основа на анализа на постојни документи и извори (*desk research*), извештаите за само-евалуација изработени од ЛЕСС, како и извештаите изработени од претставници на ЛЕСС (*peer-review*) во рамки на Проектот, како и низа средби и интервјуа со претставници и членови на постојните ЛЕСС во РСМ.

3. Структура на извештајот

Со оглед на целта за изработка на овој извештај како и барањата од Проектот, тој е структуриран на следниот начин:

На почетокот на извештајот даден е **Осврт на формирањето и функционирањето на ЛЕСС во РСМ** со информации за секој ЛЕСС одделно.

Понатаму извештајот содржи преглед на **Институционална ефективност на ЛЕСС**, односно анализа на постојната регулаторна и институционална рамка во смисла на овозможување и поддршка на ефективен и ефикасен трипартитен (проширен) дијалог на локално ниво земајќи ги предвид следните аспекти:

- Мандат и улога на ЛЕСС
- Состав на ЛЕСС
- Давање на мислења/препораки – идентификување на тесните грла во постојниот начин на работа на ЛЕСС со препораки за подобрување
- Работен процес – техничка и административна поддршка (секретаријат) и

буџет на ЛЕСС

Во делот **Ефективност на политиките** анализирани се резултатите од локалниот трипартитен (проширен) социјален дијалог и влијанието на препораките/мислењата/советите на ЛЕСС земајќи го предвид следното:

- Утврдување на дневен ред – релеватност на темите за дискусија за локалната заедница
- Следење на реализација на дадените препораки/совети/мислења од страна на ЛЕСС
- Главни достигнувања (спогодби, договори, влијание врз политиките, следење на имплементацијата, евалуација итн).

На крајот на извештајот дадени се **Препораки за поефикасно функционирање и работење на ЛЕСС** кои се групирани во општи или заеднички препораки и одделни препораки за секој ЛЕСС.

4. Локални Економско Социјални Совети во Република Северна Македонија

Во РСМ досега се формирани вкупно 15 ЛЕСС. Подолу е наведен краток осврт на формирањето и функционирањето на ЛЕСС во РСМ.

1. **Кавадарци** - ЛЕСС на општина Кавадарци е основан на 18 јануари 2010 година, со 9 члена, од кои три се од локалната самоуправа, три од работодавачите претставени преку Бизнис Конфедерацијата и три од синдикатите. По потреба може да се свикуваат надворешни експерти. Во првите години од основањето ЛЕСС Кавадарци има одржано 18 седници на кои биле разгледувани и дискутирани теми значајни за локалната заедница (на пример иницијативи за поттикување на претприемничко учење во основните училишта во соработка со локалната компанија ФЕНИ и одредени инфраструктурни проекти). Врз основа на информациите добиени за потребите на изработката на овој извештај овој ЛЕСС назазад неколку години воопшто не е активен.
2. **Куманово** - Основачката спогодба на ЛЕСС Куманово е потпишана на 9 декември 2010 година. Овој ЛЕСС е формиран врз основа на иницијатива и со поддршка на УСАИД преку Проектот за Деловно опкружување. Во рамките на поддршката од УСАИД ЛЕСС Куманово го издаде прирачникот “Водич за локален социјален дијалог. Во ЛЕСС Куманово членуваат претставници на локалната власт, репрезентативната организација на работодавачи ОРМ и репрезентативните синдикати. Во последните неколку години ЛЕСС Куманово бил неактивен, но со започнување на Проектот повторно се реактивира. Имено, обновен е составот на ЛЕСС со нови членови со оглед дека мандатот на претходните бил истечен. Па така во ЛЕСС Куманово членуваат Градоначалникот на општината, Претседателот на Советот на општината и претставник на општинската администрација како и претставници на репрезентативните синдикати и ОРМ, при што како претставници на ОРМ се вклучени компании кои се успешни и познати во локалната заедница. Членството е така утврдено за да на ЛЕСС му се даде

поголемо значење, но и за да може Градоначалникот и Советот на општината да бидат целосно запознаени и вклучени во работењето на ЛЕСС. Првата седница со новото членство била одржана на 30. 05. 2019 година. Со реактивирањето на ЛЕСС Куманово се проширува и неговиот состав односно во неговата работа се вклучуваат и Центарот за вработување на Куманово, како и Јавната установа Меѓуопштински центар за социјални работи – Куманово и претставници на невладиниот сектор. Новиот состав на ЛЕСС Куманово на својата седница одржана на 16. 07. 2019 година го усвоила својот Деловник за работа, со кој се регулира начинот на работење и одлучување на ЛЕСС Куманово. Во овие неколку месеци од реактивирањето на ЛЕСС Куманово реализирани се одредени хуманитарни активности и веќе се разгледуваат иницијативи предложени од ЛЕСС во однос на можноста за гасификација на индустриската зона Доброшане. За таа цел формирана е комисија со претставници од локалната бизнис заедница. До завршувањето на овој извештај нема информација во однос на имплементацијата на оваа иницијатива. ЛЕСС Куманово во моментот е прилично активен и има доста амбициозни планови за понатаму. Една од активностите кои ЛЕСС Куманово го планира е изработка на своја Стратегија и годишен план за работа, со цел дефинирање на насоките и приоритетите на работење на ЛЕСС, но и следење и известување за неговото работење.

3. **Струмица** - На 22 декември 2011 година е одржана првата конститутивна седница на ЛЕСС на општина Струмица. ЛЕСС Струмица брои девет члена и тоа по тројца претставници на општина Струмица (од кои двајца се советници), на ОРМ и ССМ. Надворешни членови кои учествуваат во работењето на овој ЛЕСС се претставници на Агенцијата за вработување на Република Северна Македонија (АВРСМ) преку Центарот за вработување – Струмица, Синдикатот на земјоделските производители на Струмица, Регионалната занаетчиска комора, претставници на средните училишта и претставници на Советот на млади на општина Струмица. ЛЕСС Струмица со поддршка на проектот на УСАИД Мрежа ЈЕС има изработено свој Стратешки План, Локален акциски план за вработување (ЛАПВ) 2013-2015 на општина Струмица кој е официјално усвоен од страна на општина Струмица како и Стратегија за локален економски развој (ЛЕР) на општина Струмица за периодот 2016 – 2020 година. ЛЕСС на општина Струмица, по сопствена иницијатива има одржано и неколку јавни трибини, расправи и работилници кои се однесуваат пред се на прашања поврзани со локалниот пазар на труд. Со средства обезбедени од ЕУ фондови изработена е Стратегија за социјална инклузија на општина Струмица, која била предвидена како една од мерките од ЛАПВ во насока на овозможување на социјална инклузија на маргинализираните групи кои се надвор од пазарот на труд. Врз основа на анализата на пазарот на труд која била направена за потребите на ЛАПВ, општина Струмица со одобрение на Министерството за образование на РСМ има воведено нови струки во едно од Средните стручни училишта во општината. ЛЕСС Струмица има изработени план за приоритетни акции на ЛЕСС во 2015 година кој е доставен до Градоначалникот на општината како препораки до Општина Струмица. Овој ЛЕСС бил дел од пилот проектот на МОТ „Решенија за вработување на млади преку локален социјален дијалог“, преку кој е обезбедена техничка поддршка за управување со програми за вработување на млади. Кон

крајот на 2017 година ЛЕСС Струмица по сопствена иницијатива има одржано две јавни дебати во соработка со Центарот за вработување Струмица и средните училишта од општината со цел презентација на профилите кои се бараат на локалниот пазар на труд. На 08.05.2019 одржана е осмата седница на ЛЕСС Струмица, на која е презентиран Проектот „Зажакнување на социјалниот дијалог” на МОТ. На оваа седница е избран тим од 5 претставника и нивни заменици кои ќе учествуваат во втората компонента од проектот – Хоризонтален преглед на Локалните Економско Социјални Совети и е потврден интересот за учество во Локално партнерство за вработување во рамки на Проектот. ЛЕСС Струмица има своја веб страна (<http://www.strumicaless.mk/>) на која ги објавува своите активности и стратешки документи чија изработка е финансирана од УСАИД Мрежа ЈЕС и свој буџет обезбеден од средства на општината.

4. **Тетово** - ЛЕСС во општина Тетово е конституиран на 24 август 2012 година со потпишување на Спогодбата за основање и одржување на Првата конститутивна седница. ЛЕСС Тетово има 15 членови по 5 од локална самоуправа (двајца членови на Советот на општина Тетово и тројца вработени во општинската администрација) и по 5 од репрезентативните синдикати и ОРМ. Покрај тоа во работата на ЛЕСС Тетово учествуваат и претставници на АВРСМ преку Центарот за Вработување во Тетово, претставници на средните училишта, на регионалната занаетчиска комора, на локалната канцеларија на Агенцијата за поддршка на претпријатијата како и на локални младински невладини организации. ЛЕСС Тетово има свој Стратешки План и има изработено ЛАПВ на општина Тетово, со поддршка обезбедена од УСАИД Мрежа ЈЕС кој е презентиран и усвоен од општината. ЛЕСС Тетово во 2015 година ја реализирал иницијативата за воведување на награда на најдобра општествено одговорна компанија на општина Тетово при што се доделени награди на неколку компании како и награда на компанија која им помага на лица со посебни потреби. Оваа иницијатива од ЛЕСС е преземена од општината па така станува традиција и секоја година во рамки на денот на општината се доделуваат признанија на најуспешни компании од општината Тетово. Исто така врз основа на анализа на пазарот на трудот која е направена од страна на невладината организација ЕСА од Тетово во соработка со Центарот за вработување Тетово, општината има поднесено иницијатива до Министерството за образование за промени во насоките во средните училишта во општината, а се со цел за зголемување на кадрите на пазарот на трудот. Оваа иницијатива на ЛЕСС Тетово била реализирана и направени се соодветни интервенции во средните стручни училишта. Исто така ЛЕСС Тетово преку своите членки претставници на ОРМ бил вклучен во проект ЕРАЗМУС преку кој била реализирана практична настава на ученици од средните стручни училишта. Во разговор со актуелниот Претседавач на ЛЕСС Тетово беше укажано дека иако можеби формално ЛЕСС нема доставувано свои иницијативи и препораки до општината, сепак е вклучен во креирањето на локалните политики на тој начин што одредени иницијативи произлезени од ЛЕСС се вградени во програмите и плановите на секторите во општината од каде доаѓаат и членовите на ЛЕСС претставници на општинската администрација (во конкретниот случај сектор за ЛЕР и јавни дејности). Исто така ЛЕСС Тетово е во постојана Координација со Центарот за вработување на општината чиј директор

е вклучен во ЛЕСС и има учествувано во активности кои се однесуваат на образование на возрасни лица, субвенции за самовработување, програми за неформално образование.

5. **Штип** - Спогодбата за основање на овој ЛЕСС е потпишана на 26 декември 2012 година, а првата конститутивна седница е одржана на 5 февруари 2013. Овој ЛЕСС согласно Спогодбата брои девет члена и тоа по три члена од општината, од репрезентативните синдикати и ОРМ. Во работата на ЛЕСС Штип партиципираат: АВРСМ преку Центар за вработување – Штип, Регионална занаетчиска комора – Штип, Текстилен кластер, претставник на Времена Агенција за вработување, претставник од невладиниот сектор, претставник од Универзитет „Гоце Делчев“ Штип, претставник од средните училишта, претставник од Советот на млади на општина Штип и Претставник од Центарот за развој на Источниот плански регион. ЛЕСС Штип има изработено свој Стратешки План со рок до 2017 година, а има изработено и ЛАПВ на општина Штип. Во изминатите неколку години ЛЕСС Штип нема реализирано активности. Но со започнување на Проектот ЛЕСС Штип се реактивира со номинирање на ново членство со оглед дека мандатот на претходните членови е веќе истечен. Иако во ЛЕСС Штип веќе се номинирани членови од сите претставници, сеуште не е одржана седница со новите членови на која ќе се именуват Претседавач и секретар но се очекува тоа да се случи во наредниот период.
6. **Битола** – ЛЕСС на општина Битола е формиран на 30 мај 2013 година. Во составот на ЛЕСС Битола се вклучени по четири претставници од локалната самоуправа, репрезентативни синдикати и ОРМ. Покрај нив во работата на овој ЛЕСС учествуваат и АВРСМ – Центар за вработување на Битола, како и претставници од локални невладини организации, претставници на стопанственици и стопанската комора, претставници на високото образование и универзитетот и други субјекти. По потреба во работата на ЛЕСС Битола се вклучуваат и други заинтересирани локални субјекти. Во ЛЕСС на општина Битола членуваат Градоначалничката на општината како и двајца советници (членови на Советот на општината). ЛЕСС Битола има свој секретар кој е член на ЛЕСС од редовите на општинската администрација. Во почетокот од неговото формирање ЛЕСС Битола со подршка на Проектот ЈЕС Мрежа има изработено свој Стратешки План, како и Стратегија за ЛЕР на општината, која е усвоена од страна на Советот на општина Битола. Исто така во периодот од 2013 до 2017 година ЛЕСС Битола има реализирано неколку настани и трибини кои биле дел од проектни активности. По 2017 година ЛЕСС Битола немал активности, но повторно се активира во 2019 година. Имено на 15 Април 2019 година, одржана е седница на ЛЕСС со новото членство на која бил избран Претседавач на ЛЕСС, негов заменик и секретар. Па така за Претседавач на ЛЕСС е избрана Градоначалничката на општината, а за нејзин заменик претставник од ОРМ. Она што го издвојува овој ЛЕСС од другите е фактот што ЛЕСС на општина Битола е дел од проектот „Унапредување на социјалниот дијалог во заедницата“ поддржан од Меѓународниот центар Улоф Палме од Шведска, кој е имплементиран од локална невладина организација (НВО) Младински културен центар. Целта на овој проект е да ги поддржи локалните актери во процесот на зајакнување и развој на ЛЕСС на Општина

Битола. Во рамките на овој проект, досега биле одржани две активности и тоа презентација на Законот за практиканство како и Форум на зедницата со цел да се генерираат идеи и приоритети за работа ЛЕСС Битола со сите заинтересирани страни на локално ниво. Имено врз основа на овој Форум изработен е Акциски План за работа на ЛЕСС Битола за периодот 2019-2022 кој е презентираан и усвоен од Советот на општината. Врз основа на Акцискиот План ќе се изработи годишна програма за работа на ЛЕСС Битола. ЛЕСС Битола има свој буџет кој до сега не бил искористен, но во иднина очекуваат дека со интензивирање на активностите на ЛЕСС да се зголеми и буџетот и неговата искористеност.

7. **Гостивар** - На 30 септември 2013 година во Гостивар е потпишана Спогодба за формирање Локален економско – социјален совет. Вкупниот број на членови на ЛЕСС Гостивар бил 15, при што Општина Гостивар вкупно 5 од кои 3 членови се од Советот на општината и 2 претставници од општинската администрација, репрезентативната ОРМ има 3 члена, Сојуз на синдикати на Македонија има 2 члена Конфедерација на слободни синдикати има 2 члена, додека пак во работата на ЛЕСС партиципираат и по еден член од Агенција за вработување на Република Македонија -центар за вработување Гостивар, Занаетчиска комора – Гостивар, Претставник од средните училишта Претставници од невладини организации Претставници на Младинскиот совет и др. ЛЕСС е отворен за соработка и со други субјекти и во својата работа ќе ги вклучува при разгледувањето на одредени прашања од областа за која се формирани. ЛЕСС Гостивар во привите години од своето постоење има изработено свој Стратешки План, како и ЛАПВ на општина Гостивар официјално усвоен од страна на Советот на општина Гостивар. Но врз основа на информациите добиени за потребите на изработка на овој извештај ЛЕСС Гостивар наназад неколку години воопшто не е активен.
8. **Скопје** – На ниво на град Скопје, ЛЕСС е формиран во Декември 2013 година како заедничко советодавно и консултативно тело на градот, основано од градот, репрезентативната ОРМ и репрезентативните синдикати со вкупно 17 членови. Улогата на овој ЛЕСС е да ги следи состојбите и да ги разгледува прашањата кои се однесуваат на подобрувањето на економско социјалната положба на работниците и работодавачите во општината и дава свои мислења. Визијата на овој ЛЕСС е да стане главен партнер, иницијатор и двигател за унапредување на квалитетот на живеење на граѓаните на град Скопје, додека пак неговата мисија е да биде препознатлив субјект во социо-економскиот дијалог и креирањето на активните политики и мерки помеѓу сите заинтересирани страни на територијата на градот. Од формирањето па се до 2017 година одржани се вкупно 9 седници на ЛЕСС Скопје. ЛЕСС Скопје во текот на 2016 година со поддршка на Проектот на УСАИД ЈЕС Мрежа, ги има реализирано следните активности:
- Изработка на водич на инвеститори и негова промоција;
 - Обуки за ИТ вештини. Во овие обуки биле учесници 15 млади невработени лица и истите се стекнале со ИТ вештинич;
 - Учество на Панел дискусија за Законот за социјално претприемништво;

- Учество на средношколци во изработка на бизнис планови во рамки на проект „Обука на ментори на компании“.

Со оглед дека мандатот на членовите е 4 години, по истекот на нивниот мандат започната е постапка за именување на нови членови на ЛЕСС Скопје. Иако сите претставници на членовите на ЛЕСС Скопје имаат номинирано свои членови, сеуште не е одржана седница со новото членство и не е избран секретар и Претседавач, но планираат тоа да го направат наскоро.

9. **Гази Баба** - На 1 ноември 2013 година е потпишана Спогодба за формирање ЛЕСС на општина Гази Баба. Овој ЛЕСС бил формиран врз основа на иницијатива на локалната власт и во него учествуваат општината, репрезентативните синдикати КСС и ССМ и ОРМ, но и други релеванти чинители претставени преку АВРСМ – центар за вработување Скопје, Сојуз на средношколска младина, локални младински невладини организации, Центарот за социјални работи – Гази Баба. Вкупно брои 12 постојани членови. На почетокот од неговото функционирање биле разгледувани одредени прашања (на пример решавање на проблемот со паркирање во околината на фабриката Алкалоид преку Јавно приватно партнерство како и буџетот на општината). Врз основа на информациите добиени за потребите на изработка на овој извештај ЛЕСС Гази Баба нанатај неколко години воопшто не е активен.
10. **Ресен** – ЛЕСС Ресен е формиран на 28 Јули 2015 година, како тело кое има консултативно-советодавна функција, и разгледува прашања и дава мислења, предлози и препораки до Советот на општината и други органи за одредени прашања од економско-социјалната сфера. ЛЕСС Ресен брои 12 члена, претставници на општината, ОРМ, репрезентативните синдикати а во него партиципираат претставници на Центарот за вработување на Општина Ресен, средното училиште во Општина Ресен, како и од невладините организации и здруженија на граѓани. Основањето на ЛЕСС Радовиш, како и создавањето на технички услови за негово функционирање преку опремувањето на секретаријатот со потребен мебел, компјутерска опрема и библиотека биле поддржани од проектот Унапредување на социјалниот дијалог што го финансира Европската Унија, спроведуван од Меѓународната организација на трудот. ЛЕСС Ресен има свој Претседавач и секретар. Претседавач на ЛЕСС е секретарот на општината, а секретар на ЛЕСС е преставник од општинската администрација. ЛЕСС Ресен во текот на 2015 и 2016 година има реализирано активности и учествува со проектни активности финансирани од меѓународни донатори (МОТ и УСАИД). Членовите на ЛЕСС Ресен изработиле свој Акциски План за 2016 година во кој биле дефинирани целите и приоритетите. Во 2019 година ЛЕСС Ресен повторно се активира со номинирање на нови членови. На последната седница на ЛЕСС која била одржана во септември 2019 година било верификувано новото членство на ЛЕСС и дискутирани теми за начинот на понатамошното работење на ЛЕСС, при што била утврдена потребата од изработка на нов План за работа.
11. **Кичево** – ЛЕСС на општина Кичево е формиран на 27 јуни 2016 година со поддршка на Проектот Унапредување на социјалниот дијалог, имплементиран

од МОТ, со финансиска поддршка на ЕУ. Функцијата на ЛЕСС Кичево е воспоставување на демократски и социјален дијалог во функција на постигнување на траен и стабилен социјален мир и активно вклучување на сите социјални партнери во процесот на одлучување по најважните прашања од економско и социјално значење за развивање на локалната заедница, вклучително и прашањето за зајакнување на суштинските врски помеѓу потребите на пазарот на труд дефинирани од страна на деловните субјекти и вештините што се развиваат кај младите преку образовниот систем, како и превенција и мирно решавање на работни и други конфликти во локалната заедница.

Во него членуваат претставници на општината, ОРМ и репрезентативните синдикати. На првата конститутивна седница на ЛЕСС Кичево биле избрани Претседавач, негов заменик и секретар и усвоен Деловник за работа. Покрај редовните членови во работата на ЛЕСС Кичево партиципираат и претставници на Центарот за вработување - Кичево како и Регионалната стопанска комора на Кичево. Во периодот 2016 и 2017 година овој ЛЕСС бил вклучен во активности организирани во рамки на Проектот “Унапредување на социјалниот дијалог”. ЛЕСС Кичево има изработено свој Акциски План за работа за годината 2017 каде биле дефинирани активности кои треба да се реализираат со временска рамка за реализација и предвиден буџет од општината. Акцискиот план за ЛЕСС Кичево бил усвоен од страна на Советот на општина Кичево. ЛЕСС Кичево има реализирано една активност која била предвидена со Акцискиот план, односно обука за градење на капацитетите на членовите на ЛЕСС за европски фондови и градење на тим. Поради одредени приоритети на општината било одлучено буџетот кој бил предвиден за ЛЕСС да се пренамени, па така и активностите на овој ЛЕСС биле редуцирани. Но со започнувањето на Проектот, ЛЕСС Кичево повторно се активира па така на 25.03.2019 година одржана е седница на ЛЕСС Кичево на која биле верификувале мандатите на новите членови на ЛЕСС и бил избран нов Претседавач и негов заменик. Претседавачот со ЛЕСС Кичево е претставник на општината додека пак неговиот заменик е претставник на ОРМ. Секретарот на ЛЕСС е исто така претставник на општината. Она што беше укажано од новиот претседател на ЛЕСС Кичево е дека пред советниците на општината е презентирани информација за ЛЕСС и дека во иднина очекуваат дека Советот на општината ќе ги поканува претставниците од ЛЕСС Кичево на седниците на кои се расправа за прашања поврзани со економско-социјалните случувања во општината. Исто така со цел да се промовира и етаблира ЛЕСС во локалната заедница, во септември 2019 година, ЛЕСС бил поканет да учествува на настан кој бил организиран од Стопанската Комора во Кичево. Новото членство на ЛЕСС Кичево планира да изработи свој Акциски План 2020-2021 во кој би ги дефинирале активностите кои ќе ги спроведува ЛЕСС.

12. **Свети Николе** – ЛЕСС Свети Николе е формиран со поддршка на проектот Унапредување на социјалниот дијалог, финансиран од ЕУ, а имплементиран од МОТ, на 27 Август, 2015 година. Овој ЛЕСС брои 12 членови со структура која ја следи рамноправната застапеност на локалната самоуправа и социјалните партнери. Во ЛЕСС Свети Николе членува Градоначалникот на општината како и

претставници на најголемите компании во општината. На 24. 10. 2019 ЛЕСС Свети Николе ја одржува својата седница на која се врши избор на Претседавач и секретар на ЛЕСС, при што за Претседавач е избран претставник од ОРМ додека пак за секретар на ЛЕСС претставник на општинската администрација. Исто така на оваа седница ЛЕСС биле разгледани и дискутирани актуелни теми поврзани со локалните прилики на пазарот на труд во општината. Како резултат, ЛЕСС Свети Николе одлучува да изработи прашалник кој ќе биде разгледуван на следната седница на ЛЕСС врз основа на кој се очекува да се соберат предлози и иницијативи од членовите на ЛЕСС кои понатаму би биле предложени да се вградат во Стратегијата за ЛЕР на општината. На тој начин ЛЕСС Свети Николе активно ќе се вклучи во процесот на креирањето на локалните економски политики. Исто така ЛЕСС Свети Николе планира да изработи свој Акциски План во кој ќе бидат утврдени и систематизирани активностите за следната година.

13. **Струга** – ЛЕСС на општина Струга е формиран на 27 јуни 2016 година, со потпишување на Спогодбата за основање од страна на градоначалникот на општината и претседателите на ОРМ и репрезентативните синдикати. Формирањето на овој ЛЕСС како и неговото опремување со мебел, компјутерска опрема и библиотека било со поддршка на проектот Унапредување на социјалниот дијалог финансиран од ЕУ, а имплементиран од МОТ. Во ЛЕСС покрај редовните членови партиципираат и претставници од Центарот за вработување на општината, средните училишта, како и од невладините организации и здруженија на граѓани. ЛЕСС Струга има консултативно-советодавна функција, со цел воспоставување, поттикнување и развој на социјалниот дијалог помеѓу социјалните партнери и усогласување на нивните различни ставови и интереси на локално ниво. По одржувањето на првата конститутивна седница овој ЛЕСС не бил активен, односно следната седница била одржана во мај 2019 година по иницијатива на Проектот. Со одржувањето на оваа седница ЛЕСС Струга повторно се активира, со ново членство. Во овој период од страна на членовите претставници на општината се прават неформални средби со бизнис заедницата и средните училишта со цел нивно поактивно вклучување во работата на ЛЕСС.
14. **Велес** – ЛЕСС на општина Велес е формиран на 26 август 2015 година, со потпишување на Спогодбата за основање од Градоначалникот на општината, претставници на ОРМ, репрезентативните синдикати и Бизнис Конфедерацијата. Лес Велес брои вкупно 12 постојани членови претставници на општината и социјалните партнери, а дополнително во неговата работа учествуваат претставници од Центарот за вработување на општина Велес, Совет на млади, средни училишта. Членови на ЛЕСС Велес се двајца советници (членови на Советот на општината). Во првите години од своето постоење ЛЕСС Велес има реализирано едукативни настани за локалната бизнис заедница. Имено во 2016 година била донесена Програма за работа на ЛЕСС Велес, за чија реализација биле предвидени средства од буџетот на општината. Па така ЛЕСС Велес врз основа на утврдена потреба од работодавачите организирал обука на тема безбедост и здравје при работа, како и за мирно решавање на спорови. ЛЕСС Велес во периодот 2017 – 2019 немал некои посебни активности, но веќе на 14.05

2019 одржува седница со новото членство на која се избрани Претседавач (претставник од ССМ), негов заменик (претставник на ОРМ) и секретар (претставник на општинската администрација). Во ЛЕСС Велес како претставници на општината членуваат двајца советници. ЛЕСС Велес во периодов има одржано неколку седници и средби на работни групи заради подготовка на апликација за учество во активност на Проектот – Локално Партнерство за Вработување.

15. **Радовиш** - ЛЕСС Радовиш е формиран на 19 јули 2016 година. Како и во останатите ЛЕСС во РСМ и во овој ЛЕСС членуваат претставници на општината од општинската администрација, претставници на ОРМ и на репрезентивните синдикати. Неговата главна улога е да служи како консултативно и советодавно тело со цел воспоставување, поттикнување и развој на социјалниот дијалог помеѓу општината и социјалните партнери и усогласување на нивните различни ставови и интереси на локално ниво. Неговото основање како и креирањето на услови за негова работа и функционирање е реализирано со поддршка обезбедена од проектот Унапредување на социјалниот дијалог финансиран од ЕУ, а имплементиран од МОТ. Во работата на ЛЕСС Радовиш партиципираат претставници од Центарот за вработување на општината, средните училишта, како и од невладините организации и здруженија на граѓани. Во првиот состав на ЛЕСС Радовиш членувал и градоначалниот на општината кој бил и Претседавач со ЛЕСС. Со оглед дека мандатот на претходните членови на ЛЕСС Радовиш бил истечен, номинирани и избрани се нови членови на ЛЕСС, со исклучок на членови претставници на ОРМ. Имено во моментот на изработка на овој Извештај според информациите кои консултантот ги доби во разговор со претставниците од општина Радовиш новото членство не е целосно, односно во ЛЕСС Радовиш сеуште нема номинирано членови претставници на ОРМ. Очекуваат дека со комплетирање на членството ќе започнат поинтензивно со своето работење.

5. Институционална ефективност - До кој степен постојната регулаторна и институционална рамка овозможуваат и поддржуваат ефективен и ефикасен трипартитен (проширен) дијалог на локално ниво

5.1. Мандат и улога на ЛЕСС

ЛЕСС имаат консултативно-советодавна функција, и истите се основаат со цел воспоставување, поттикнување и развој на социјалниот дијалог помеѓу социјалните партнери и усогласување на нивните различни ставови и интереси на локално ниво.

Согласно Спогодбите за формирање на ЛЕСС тие како консултативно-советодавно тело разгледуваат прашања и даваат мислења, предлози и препораки до Советот на Општината и други органи за одредени прашања од економско социјалната сфера, како

што се локалната економска политика на општината, политиките за вработување, политиките за цени и плати, безбедност и здравје при работа, образование и сл. Ова е всушност основната и најзначајната улога на ЛЕСС.

Целта на ЛЕСС е да го унапредат социјалниот дијалог на локално ниво и преку оваа форма на дијалог да влијаат врз креирањето на локалните политики особено од економско социјалната сфера.

Во суштина препораките, советите, предлозите и мислењата кои ЛЕСС треба да ги доставува до општината во која е формиран, би требало да се движат во фокусот на надлежности на општината утврдени во Законот за локална самоуправа¹. Сепак ова не треба да се сфати како ограничување односно дека ЛЕСС треба и може да се движи исклучиво во фокус на надлежностите на општините, туку напротив тоа претставува само насока на делувањето на ЛЕСС.

Имено, според искуствата во РСМ, ЛЕСС се формираат заради:

- воспоставување, поттикнување и развој на социјалниот дијалог помеѓу социјалните партнери и усогласување на нивните различни ставови и интереси на локално ниво;
- воспоставување, поттикнување и развој на дијалогот на локално ниво помеѓу јавниот и приватниот сектор особено меѓу системот за образование и за поддршка при вработување од една страна и работодавачите од друга страна;
- стимулирање и поддржување на приватниот сектор за учество во дијалогот;
- воспоставување и зајакнување на врските помеѓу потребите на пазарот на труд дефинирани од страна на деловните субјекти и вештините што се развиваат кај младите преку образовниот систем;
- вклучување на младите во регионалниот дијалог преку нивно учество во ЛЕСС;
- размена на мислења и информации и постигнување на согласност околу важни економско-социјални прашања од делокругот на локалната самоуправа (разгледување на клучни развојни документи на општината кои имаат влијание врз економско социјалниот развој на општината, вклучително и особено прашањето за подобрувањето на вештините за вработување кај младите);
- покренување на зеднички иницијативи за измена на постоечки и донесување на одлуки од надлежност на локалната самоуправа;
- учество во креирање на законските решенија кои влијаат на материјална и социјалната положба на вработените, невработените, стечајните работници и работници технолошки вишок, пензионери, младите, жените и др;
- материјална, економска и социјална положба на работниците и работодавачите во општината;
- развивање на колективното договарање, преговарање и склучување на ниво на претпријатијата и установите;

¹ Закон за локална самоуправа (Сл.Весник на РСМ 05/02) член 20 до 23

- следење и давање оценки на влијанието на локалните политики врз економската и социјалната стабилност, развојот и животниот стандард во општината;
- следење на состојбата со вработеноста и предлагање на мерки за поттикнување на вработувањето и усогласување на образовниот процес со потребите на пазарот на труд;
- разгледување и предлагање мерки за унапредување на квалитетот на животот на граѓаните во општината;
- поттикнување на методи на мирно решавање на колективни/индивидуални работни спорови на локално ниво;
- меѓусебно информирање за важните прашања од дејноста на социјалните партнери;
- издавање на часописи, брошури и други публикации од делокругот на ЛЕСС.

Надлежностите на ЛЕСС согласно Спогодбата предвидуваат следење на состојбите во економско социјалната сфера на локално ниво и разгледување прашања кои се однесуваат на подобрувањето на економско социјалната положба на работниците и работодавачите во општината и дава свои мислења и предлози, особено прашањата за:

- локалната економска политика и мерки за економскиот и социјалниот развој и стабилност ;
- политика на вработувањето, особено вработувањето на младите;
- политика на цените и платите;
- конкуренцијата и продуктивноста;
- животниот стандард и сиромаштијата;
- развивање и унапредување на колективното договарање;
- поттикнување мирното решавање на колективните работни спорови;
- подобрување на работните услови и заштита на работа;
- заштита на работната и животната средина;
- образование и професионална обука;
- здравствена и социјална заштита и сигурност;
- детската заштита;
- заштита на возрасните лица и лица со посебни потреби;
- демографски движења;
- приватизација;
- други прашања во согласност со актите на ЛЕСС.

Ова значи дека ЛЕСС имаат право но и обврска да ги следат состојбите во локалната заедница па и пошироко во однос на прашања кои се однесуваат на подобрувањето на економско социјалната положба на работниците и работодавачите и даваат свои мислења, предлози до Советот на општината и Градоначалникот, но и да даваат свои иницијативи во таа смисла. Исто така во Спогодбите за основање на ЛЕСС дефинирано е дека тие треба да ги разгледуваат нацрт и предлог одлуките и други акти од надлежност на Советот на општината, кои се од значење за економско-социјалните интереси на работниците и работодавачите, вработувањето, потребите на пазарот на труд и вештините што се развиваат кај младите, пред истите да бидат предмет на расправа на Советот на општината и по нив даваат

свое мислење. Всушност ова е и најзначајната одредба која го дефинира мандатот и улогата на ЛЕСС да служи како советодавно и консултативно тело на општината.

Заклучок: Во однос на мандатот и улогата на ЛЕСС во РСМ не постојат суштински разлики, односно сите ЛЕСС во принцип се формирани со иста цел и имаат идентичен мандат (надлежности) и улога. Во однос на формалната можност за реализирање на мандатот и улогата на ЛЕСС врз основа на сето погоре наведено, може да се констатира дека се создадени добри основи и јасни правила и процедури. Ова особено се однесува на улогата на ЛЕСС да биде советодавно и консултативно тело на Советот на општината. Поточно Советот на општината и Градоначалникот со потпишувањето на Спогодбата за основање на ЛЕСС се обврзуваат пред да донесат одлука со која се задира во економско социјалната сфера од локалната заедница да побараат мислење од ЛЕСС. За жал до сега ваква пракса не постои и од тие причини треба повеќе да се работи на промовирање на мандатот и улогата на ЛЕСС во локалната самоуправа и во локалната заедница. Истовремено треба да се работи и на јакнење на капацитетите на членовите на ЛЕСС во насока на следење на состојбите и случувањата во локалната заедница особено во економско социјалната сфера, како и создавање на механизми за пристап до потребни информации за да бидат активни чинители односно да преземаат акции и иницијативи кои можат да придонесат кон поефикасно остварување на нивната улога. Имено добро би било во секоја општина да се воспостави правило според кое задолжително ќе се достави информација до ЛЕСС за седниците на Советот на општината со дневен ред на седницата па доколку на седницата се расправа за прашање од економско – социјалната сфера на неа задолжително да присуствува претставник од ЛЕСС. Иако во Деловниците за работа на ЛЕСС постои одредба според која советниците кои се членови на ЛЕСС се должни да го информираат ЛЕСС за седниците на советот, се чини дека ова не е доволно, односно не се применува во пракса.

5.2. Состав на ЛЕСС

Законот за работни односи (ЗРО) од 2005² година за прв пат ја поставува законската рамка за функционирањето на социјалниот дијалог на бипартитно и трипартитно ниво. Па така ЗРО дава основ за создавање на ЕСС кој служи како форум за трипартитни консултации помеѓу Владата на Република Северна Македонија и социјалните партнери на теми поврзани со економските и социјалните прашања, како и прашања на трудот. Глава XXI од ЗРО е целосно посветена на социјалниот дијалог и ЕСС, при што членовите 246 и 247 од ЗРО даваат општа рамка со која се дефинира формирањето, целта, овластувањата, надлежностите, улогата и структурата на ЕСС, но се остава простор функционирањето на ЕСС се доуреди со Спогодбата за основање на ЕСС и Деловникот за работа на ЕСС. Овие одредби од ЗРО се земени како основ при формирање на ЛЕСС и уредување на нивната надлежност, улога и структура. Па така структурата на ЛЕСС генерално се совпаѓа со онаа на ЕСС. Имено во ЛЕСС се води сметка за запазување на начелото на трипартитност и за соодветната застапеност на социјалните партнери, со цел да се овозможи рамноправност на сите учесници во локалниот социјален дијалог.

² Сл. Весник на Р. Македонија, бр.62 од 28.07.2005 година

Следејќи ги овие одредби, во одлуката за формирање на ЛЕСС се утврдува составот и структурата на ЛЕСС, која потоа е преликувана во Спогодбата за формирање и Деловникот за работа на ЛЕСС. Вкупниот број на членови на ЛЕСС не е дефиниран со оглед дека нема стриктни правила по однос на ова прашање, па така тој варира од општина до општина, меѓутоа се води сметка за рамноправна застапеност на претставниците на општината и социјалните партнери, со исклучок на градот Скопје каде ОРМ е претставена со 5 члена за разлика од синдикатите и општината со 6 членови. Од искуството во РСМ, може да се заклучи дека во сите ЛЕСС формирани на територија на РСМ составот е сличен, односно во него учествуваат социјалните партнери претставени преку репрезентативните синдикати и репрезентативната ОРМ, заедно со претставниците на локалните власти. Но поаѓајќи од спецификата на социјалниот дијалог на локално ниво, во ЛЕСС покрај редовните членови има и членови кои учествуваат во работењето на ЛЕСС, кои ги претставуваат локалните релеванти засегнати страни преку нивните организации и здруженија. Станува збор за претставници на АВРСМ (Регионалните центри за вработување), претставници на образовните институции кои постојат на територијата на општината, на НВО кои работат со млади, на младински совети онаму каде што има, како и локални бизнис асоцијации. Овие членови имаат право да учествуваат во работењето на ЛЕСС, но правото на глас им е ограничено.

Во однос на тоа како се именуваат членовите на ЛЕСС од страна на институциите и организациите кои имаат можност да учествуваат во неговото работење, оставено е секој од партнерите својот претставник во ЛЕСС да го именува и менува во текот на мандатот врз основа на своите интерни документи и изборни правила. Именувањето се врши врз основа на поднесено барање од страна на општината. Мандатот на членовите на ЛЕСС вообичаено трае 4 години и се препорачува секој член да има свој заменик номиниран од институцијата односно организацијата која ја претставува.

Редовното учество во работењето на ЛЕСС и присуството на седници е право и обврска на неговите членови и е од особено значење за успешно и ефикасно функционирање на ЛЕСС, па затоа во Деловникот за работа е предвидено доколку претставникот - член на ЛЕСС, не дојде на седница најмалку три пати едно подруго без за тоа да има оправдана причина, неговото членство во ЛЕСС престанува и се бара именување на друг претставник.

Во однос на членовите на ЛЕСС кои ја претставуваат општината нема правила за тоа кој треба да членува во ЛЕСС. Имено општините сами одлучуваат дали во ЛЕСС ќе го вклучат Градоначалникот, или некој од вработените во општинската администрација или пак претставници од Советот на општината. Најчесто во ЛЕСС членуваат претставници од локалната администрација но постојат и ЛЕСС во кои членуваат Градоначалникот на општината и советници (членови на Советот на општината) па дури и Претседател на Советот на општината. Така што од овој аспект нема унифицирана пракса, иако препорачливо е во ЛЕСС да членува Градоначалникот на општината, Претседателот на Советот на општината или негов член. Ова од причина што на тој начин се дава поголемо признание и важност на ЛЕСС но исто така се овозможува директен контакт на претставниците на социјалните партнери со Градоначалникот и Советот на општината.

Социјалните партнери се претставени преку членството на репрезентативните синдикати во РСМ (ССМ и КСС), репрезентативната ОРМ И Бизнес Конфедерацијата. Искуствата во однос на членството од страна на синдикатите и ОРМ е различно. Кај некои ЛЕСС нотирана е послаба заинтересираност за учество од страна на работодавачите, како што е примерот во ЛЕСС на општина Радовиш во кој сеуште нема номинирано доволно членови - претставници на ОРМ. Со сличен проблем се соочува и ЛЕСС на општина Штип каде работодавачите не се вклучуваат доволно во работењето на ЛЕСС, како и општина Струга. Но има и примери каде како претставници на ОРМ во ЛЕСС се вклучени големи и успешни компании, како на пример во ЛЕСС на општина Куманово, кои активно учествуваат во работењето на ЛЕСС и иницираат активности.

Во секој случај на седниците на ЛЕСС можат да присуствуваат и во работењето на ЛЕСС можат да учествуваат и членови на комисиите на ЛЕСС, стручни лица и претставници на други институции и организации од областа за која се расправа, согласно Спогодбата и Деловникот за работа на ЛЕСС

Заклучок: Составот на ЛЕСС во РСМ е скоро идентичен во однос на членството. Имено во сите ЛЕСС е застапена трипартитноста односно во сите членуваат претставници на општината, на синдикатите и на ОРМ. Исто така проширениот состав на ЛЕСС во РСМ е скоро ист односно во работата на ЛЕСС без право на глас учествуваат претставници на локалните центри за вработување, претставници на образовните институции кои постојат на територијата на општината, на НВО кои работат со млади, на младински совети, како и локални бизнис асоцијации. Она што се разликува од општина до општина е бројот на членови на ЛЕСС. Исто така има одредени разлики во однос на членството во ЛЕСС од страна на локалната власт. Имено постојат ЛЕСС во кои како претставници на општината членуваат Градоначалникот, Претседателот на Советот на општината, советници (членови на Советот на општината), додека пак во некои ЛЕСС како претставници на општината членуваат само вработени во општинската администрација.

Издвоени примери на ЛЕСС каде има одредени специфики во составот

Куманово - во ЛЕСС Куманово членуваат Градоначалникот на општината и Претседателот на Советот на општината.

Свети Николе - во ЛЕСС членува Градоначалникот на општината.

Струмица – двајца членови на ЛЕСС се од редот на советниците (членови на Совет на општина Струмица)

Тетово – двајца членови во ЛЕСС се од редот на советниците (членови на Совет на општина Тетово)

Битола – Во ЛЕСС Битола членува Градоначалничката на општината и двајца членови на Советот на општината.

ЛЕСС на градот Скопје – се разликува од останатите поради тоа што ОРМ е претставена со еден член помалку за разлика од останатите социјални партнери. Врз основа на

разговор со членовите на ЛЕСС Скопје не беше наведена некоја посебна причина поради која ОРМ е претставена со еден член помалку.

Велес – Во ЛЕСС Велес членуваат двајца претставници на Советот на општината.

Радовиш – ЛЕСС Радовиш сеуште нема комплетирано членство од причина што не се номинирани претставници од ОРМ. Ова како што беше укажано од членови на ЛЕСС е од причина што ОРМ нема свои членови од општина Радовиш.

Во суштина, според составот во сите ЛЕСС се вклучени сите релевантни чинители од локалната заедница, така што може да се заклучи дека таквиот состав не е пречка за успешно и ефикасно извршување на надлежности и улогата на ЛЕСС. Она што е важно и за што треба да се внимава при номинирањето на членовите е да се води сметка номинираните членови да бидат доволно информирани за улогата на ЛЕСС и доволно посветени и мотивирани да учествуваат во работењето на ЛЕСС. Затоа потписниците на Спогодбите на основање на ЛЕСС треба да инсистираат членовите да бидат лица кои се заинтересирани да бидат дел од ЛЕСС и кои се активни и признати во локалната заедница, но и да бараат замена на членови во случај на нивна неактивност. Секако членството на Градоначалникот или пак Претседателот на Советот на општината во ЛЕСС му дава поголемо значење и на тој начин може да се поттикнат социјалните партнери да бидат поактивни членови на ЛЕСС.

5.3. Давање на мислења/препораки со идентификување на тесните грла во постојниот начин на работа на ЛЕСС со препораки за подобрување

ЛЕСС се формираат како консултативни и советодавни тела на советот на општината (градот) кои треба да разгледуваат прашања и да даваат свои мислења и препораки за прашања кои се однесуваат на економско – социјалната сфера значајни за локалната заедница. Иако ова е основната и најзначајната улога и функција на ЛЕСС, за жал може да се заклучи дека истата не е доволно искористена од страна на постојните ЛЕСС. ЛЕСС треба да ги разгледуваат нацрт и предлог Одлуките и други акти од надлежност на Советот на општината, кои се од значење за економско-социјалните интереси на работниците и работодавачите, вработувањето, потребите на пазарот на труд и вештините што се развиваат кај младите, пред истите да бидат предмет на расправа на Советот на општината и по нив дава свое мислење. Општините каде има формирано ЛЕСС со потпишувањето на Спогодбата за основање на ЛЕСС, се обврзуваат да ги консултираат локалните социјални партнери пред да одлучуваат за прашања и да решаваат проблеми од економско социјалната сфера кои ја тангираат локалната заедница. Имено во Спогодбата за основање на ЛЕСС која ја потпишува Градоначалникот на општината е вградена одредба според која ЛЕСС ги разгледува нацрт и предлог Одлуките и други акти од надлежност на Советот на општината, пред истите да бидат предмет на расправа

на Советот на Општина и по нив дава свое мислење. Исто така на ЛЕСС им е дадена можност по сопствена иницијатива да доставуваат мислења и предлози за економско-социјалните прашања до градоначалникот и до советот на општината. Со оглед дека во РСМ нема пракса во однос на примената на оваа можност, за да истата се анализира, може да се заклучи дека она на кое треба да му се даде особена важност при идните активности кои се насочени кон ЛЕСС е едукација на членовите на ЛЕСС за улогата и функцијата на ЛЕСС но и едукација на општинската администрација и Советот на општината во таа смисла.

Сепак во одредена смисла постојат примери каде ЛЕСС имал свое влијание и учество во креирање на одредени локални политики, можеби не така директно и користејќи го овој формален механизам, но сепак се примери кои се вредни за споменување. Така на пример ЛЕСС Тетово, Струмица, Битола, Штип имаат изработено Стратегии за ЛЕР односно ЛАПВ кои биле предложени до Советот на општината и усвоени. Овие стратешки документи биле изработени со донаторска поддршка, и во нивната изработка биле вклучени членови на ЛЕСС што им овозможило да учествуваат во креирањето на соодветните локални политики. Исто така во моменот на изработка на овој Извештај ЛЕСС Свети Николе е во фаза на креирање на предлози за акции кои понатаму би биле вклучени во локалните стратешки документи на општината.

Заклучок: Од погоре наведеното може да се заклучи дека формално механизми за доставување на предлози и мислења од страна на ЛЕСС постојат, но тие не се искористени во целост. Имено до сега немало пример општината да побара мислење од ЛЕСС за одредено прашање за кое одлучува. Од друга страна пак и самите ЛЕСС освен во ситуации кога се вклучени во проектни активности финансирани од донатори немаат пракса да доставуваат предлози и мислења до локалната власт. Од тие причини, а заради подбрување на таквата ситуација потребно е пред се да се работи со членовите на ЛЕСС (особено оние кои ги претставуваат социјалните партнери) и јакнење на нивните капацитети во однос на креирање на предлози за решавање на проблемите со кои се соочуваат во локалната заедница. Исто така и самите локални власти треба да создадат услови за вклучување на ЛЕСС во креирањето на локалните политики и во изнаоѓање на решенија за локалните проблеми. Би требало на редовна основа и навремено да ги информираат членовите на ЛЕСС за претстојни седници на Советот на општината со известување за точките од дневниот ред, особено кога се одлучува за прашања од економско социјалната сфера.

5.4. Работен процес–техничка и административна поддршка (секретаријат) и буџет на ЛЕСС

Начинот на работа и одлучувањето на ЛЕСС во РСМ е предвиден во Спогодбата за формирање на ЛЕСС, како и во Деловникот за работа на ЛЕСС. Спогодбата, а особено

Деловникот содржат одредби со кои се дефинира начинот на работа и начинот на одлучување. Согласно овие акти ЛЕСС својата функција ја остварува преку одржување на седници, работа на работни тела формирани од страна на ЛЕСС, ангажирање на стручни лица и преку индивидуална активност на членовите на ЛЕСС. Седниците на ЛЕСС се јавни и нив ги закажува и води претседавачот на ЛЕСС. За да може ЛЕСС да одржува седници потребно е присуство на половина од членовите.

Со Деловникот за работа е предвиден и самиот тек на одржување на седницата на ЛЕСС, така што Седницата ја отвара и води Претседавачот, и од истата задолжителна е изработка на Записник, кој се усвојува на првата наредна седница. Записникот го води и изготвува секретарот на ЛЕСС и тој задолжително треба да содржи број на седница, датум, место, и време на одржувањето на седницата, имиња на присутни и отсутни членови на ЛЕСС, дневен ред на седница, кратка содржина на секоја дискусија, усвоени ставови, мислења, заклучоци и документи.

Секој ЛЕСС треба да има свој секретар кој е задолжен за организациските и административно-технички работи за потребите на ЛЕСС. Секретарот го бираат членовите на ЛЕСС со консензус со мандат од 4 години и тој ги има следните функции:

- учествува во подготовката, комуникацијата, организирањето и одржувањето на седниците на ЛЕСС;
- врши административни работи за функционирање на ЛЕСС и се грижи за неговата архива;
- учествува во подготовката на годишниот извештај за работата на ЛЕСС;
- поднесува месечни извештаи за својата работа до претседавачот на ЛЕСС;
- дава сугестии и натамошни информации за теми за кои е потребно постигнување на консензус во однос на решенијата и активностите;
- се грижи за одржливиот развој на ЛЕСС;
- ги следи сите настаните кои се поврзани со остварувањето на заедничките цели на социјалните партнери и за тоа го известува претседавачот на советот; и
- врши и други работи утврдени со Деловникот или со одлука на ЛЕСС.

Во пракса функцијата секретар на ЛЕСС ја извршува лице кое е вработено во општинската администрација. Во секој случај земајќи ги предвид функциите на секретарот од особена важност е лицето кое ја врши оваа функција да располага со доволно технички и кадрови капацитети за да може успешно да ја реализира. Ретки се примерите каде назначениот секретар на ЛЕСС не е претставник на општината. Таков е примерот со општина Тетово каде формално за секретар на ЛЕСС Тетово е избран претставник на ОРМ, но општината има назначено лице вработено во општинската администрација кое е задолжено да ги врши сите административно технички работи неопходни за функционирањето на ЛЕСС. Исто така некои ЛЕСС како што се Скопје и Штип сеуште немаат избрано свој секретар, поради тоа што сеуште не е одржана седница на ЛЕСС.

Во оваа прилика треба да се спомене дека ЛЕСС кои биле формирани со поддршка на Проектот Унапредување на социјалниот дијалог, имплементиран од МОТ, со финансиска поддршка на ЕУ, биле целосно опремени со потребен мебел, компјутерска

опрема и библиотека. Останатите ЛЕСС ги користат просториите и опремата на општините.

Во однос на извршувањето на функцијата секретар на ЛЕСС прашања на кои треба да се обрне особено внимание се воспоставување на систем за водење евиденција и чување на сите акти и документи продуцирани од и за ЛЕСС, односно постоење на т.н. институционална меморија. Имено во некои од ЛЕСС се јавува проблем во однос на недостаток на информации и документи за ЛЕСС, при промена на членството.

За надминување на овие ситуации потребно е инсистирање на водење на архива на ЛЕСС, по принципот на општинската архива. Секоја покана за седница, записник од седница, извештај за работењето, и слично треба да бидат дел од целокупната документација за ЛЕСС, која при промена на секретар се предава на новиот секретар или доколку тој не е назначен треба да биде предадена во соодветна служба во општината. На тој начин во општината ќе бидат на располагање во секое време сите акти и документи продуцирани од и за ЛЕСС.

ЛЕСС можат да формираат и разни видови на комисии заради успешно и ефикасно извршување на работите од својот делокруг. Комисиите може да се формираат за различни теми и области како на пример за права од работен однос и социјални права; за економски прашања; за прашања од областа на работното и социјалното законодавството; колективното преговарање и мирното решавање на колективните спорови; за образование и вработување; за заштита на работната и животната средина; за безбедност и здравје при работа; за млади. Улогата на комисиите е стручно и одговорно да ги разгледаат материјалите кои им се доставени од Советот. Во досегашното функционирање на примерите за формирање на ваков вид на комисии се доста скромни па така врв основа на информациите до кои дојде консултантот во текот на изработката на овој Извештај единствено ЛЕСС Куманово има формирано комисија со претставници од бизнис секторот заради реализирање на иницијатива за гасификација на индустриската зона Доброшане.

Покрај комисии заради разгледување на ставовите по одделни прашања од својот делокруг, ЛЕСС може да формира постојани и повремени работни тела. Во секое работно тело задолжително треба да учествува по еден претставник од потписниците на Спогодбата, а во зависност од темата која ја покрива телото, можат да учествуваат и други стручни надворешни членови, односно поединци, претставници на организации или институции кои се непосредно заинтересирани за областа во која е формирано работното тело. И оваа можност не е доволно искористена од ЛЕСС. Имено во овој период во некои од ЛЕСС се формираат работни групи кои подготвуваат апликација за учество во активноста на Проектот за локално партнерство за вработување.

Во однос на финансирањето на ЛЕСС, согласно Спогодбата за формирање на ЛЕСС, средствата за основање и работата на ЛЕСС ги обезбедуваат членовите согласно можностите, а врз основа на меѓусебен договор. Покрај тоа средства за работа на ЛЕСС можат да се обезбедат и од донации, прилози, спонзорства на домашни и странски правни и физички лица и други извори.

Врз основа на праксата, интервјуата и разговорите со претставници и членови на ЛЕСС во РСМ, утврдено е дека има примери каде од страна на општината е одвоен посебен буџет наменет за ЛЕСС. Тоа се ЛЕСС на општините Струмица, Битола, Велес и Кичево, но во скоро сите случаи буџетот не бил искористен. Главно активностите на ЛЕСС се финансирани од донатори.

Во досегашната пракса сите трошоци кои се поврзани со работењето на ЛЕСС а се однесуваат пред се на одржување на седници на ЛЕСС, испраќање на покани, печатење на материјали се покриваат од општината во која ЛЕСС е формиран. Седниците на ЛЕСС се одржуваат во простории кои ги обезбедува општината, при што секаде е потенцирано дека по однос на ова прашање ЛЕСС имаат целосна поддршка од општината.

Заклучок: Од погоре изложеното може да се заклучи дека формално создадени се услови за непречено одвивање на работниот процес на ЛЕСС. Предвидено е дека секој ЛЕСС треба да има свој секретар кој ја дава административно техничката поддршка на ЛЕСС, со јасно и прецизно утврдени задачи и функции. Извршувањето на функцијата секретар бара постоење на технички ресурси кои се обезбедени во секоја од општините каде се формирани ЛЕСС. Функцијата секретар во ЛЕСС ја извршува лице кое е вработено во општината, што во пракса се покажало како добро решение. Ова особено од причина што на тој начин може да се одржува и води архива на ЛЕСС во која ќе бидат зачувани сите документи поврзани со ЛЕСС. Препорачливо е секој ЛЕСС да си воспостави систем за чување и архивирање на документацијата поврзана со ЛЕСС. Сите ЛЕСС, освен Скопје и Штип имаат назначено свој секретар. Во однос на обезбедување на буџет на ЛЕСС освен општините Кичево, Битола, Велес и Струмица нема други примери каде е предвиден посебен буџет на ЛЕСС, но праксата покажува дека и онаму каде бил предвиден буџет истиот не бил искористен.

6. Ефективност на политиките: Резултати од локалниот трипартитен (проширен) социјален дијалог и влијанието на препораките/мислењата/советите на ЛЕСС

6.1. Утврдување на дневен ред – релевантност на темите за дискусија за локалната заедница

ЛЕСС работи на седници кои ги свикува и води Претседавачот и тие се одржуваат по потреба, но најмалку еднаш квартално. Седница на ЛЕСС може да се свика и по барање на негов член, кој во такви ситуации треба да достави барање за свикување на седницата и образложение до Претседавачот електронски или во печатена форма. Доколку седница на ЛЕСС се свикува по барање на некој од членовите, Претседавачот е должен да свика седница на ЛЕСС во рок што ќе го побараат подносителите на иницијативата или најдоцна 10 дена од поднесувањето на барањето.

Седниците на ЛЕСС се свикуваат со доставување на покана, предлог дневен ред и работни материјали, кои треба да бидат доставени во рок кој овозможува доволно време членовите да се подготват за седницата.

Подготовки за свикување на седниците на ЛЕСС и утврдување на конечниот предлог на дневниот ред ги врши Претседавачот во соработка со секретарот во

претходна консултација со претставниците на социјалните партнери, со тоа што е дозволено е секој член да може да предложи измени и дополнувања на дневниот ред.

За да може да се одржи седница на ЛЕСС, потребно е да има кворум за работа кој е дефиниран во Деловникот за работа и кој најчесто предвидува присуство на барем половина од членовите на ЛЕСС. Своите ставови и одлуки ЛЕСС по правило ги донесува со консензус.

На седниците ЛЕСС зазема став, дава мислење, покренува иницијативи и со препораки предлага решенија и одлучува за прашања од својата надлежност. Врз основа на анализираниите Спогодби и Деловници за работа на ЛЕСС во РМ, може да се заклучи дека во нив на доволно јасен и прецизен начин е предвиден начинот на работење на ЛЕСС. Во однос на тоа како овие одредби и процедури се применуваат во пракса, согласно разговорите водени со учесниците во трипартитиниот социјален дијалог на локално ниво заклучокот е дека одредбите за начинот на работење и одлучување на ЛЕСС во РСМ се почитуваат. Се запазува процедурата за свикување на седници на ЛЕСС, роковите за доставување на материјалите за седниците, се изработуваат записници.

Според искуствата скоро и да нема пример каде седниците се свикуваат по барање на членовите на ЛЕСС. Имено, тие најчесто седници се свикуваат кога се јавува потреба за учество во проекти финансирани од донатори, кои се реализираат во општината. Малку се примерите каде ЛЕСС функционираат и одржуваат седници без тоа да биде иницирано од некој донатор на проект. Во оваа смисла се издвојува ЛЕСС на општина Струмица, и ЛЕСС на општина Тетово.

Во однос на темите кои се дискутираат на седниците на ЛЕСС најчесто се тоа теми кои се однесуваат на пазарот на труд, недостатокот од соодветна работна сила на пазарот на трудот, можностите за вработување особено на младите, образованието во контекст на обезбедување на соодветна работна сила на пазарот на труд и слично

Спогодбата за основање на ЛЕСС генерално ги утврдува и темите кои би требало да се разгледуваат и расправаат од страна на ЛЕСС. Имено тие произлегуваат од неговата надлежност и улога и во фокусот треба да ја имаат локалната економска политика на општината и локалните состојби и прилики во таа смисла, односно политиките за вработување, безбедност и здравје при работа, заштита на животната средина, образование, материјалната, економската и социјалната положба на работниците и работодавачите во општината разгледување на клучни развојни документи на општината кои имаат влијание врз економско социјалниот развој на општината, воспоставување, поттикнување и развој на социјалниот дијалог помеѓу социјалните партнери и усогласување на нивните различни ставови и интереси на локално ниво.

Заклучок: Во однос на закажувањето и одржувањето на седници како и утврдувањето на дневниот ред, постојат правила уредени со Спогодбата и Деловникот на ЛЕСС. Во пракса овие правила доследно се применуваат. Меѓутоа праксата исто така укажува дека свикувањето на седници на ЛЕСС како и

утврдувањето на дневниот ред се во корелација со реализирање на проекти од донатори. Односно, во најголем број на случаи седниците на ЛЕСС се свикнуваат по иницијатива на донаторски проекти и на тие седници се разгледуваат теми од интерес на донаторските проекти. Во таа смисла искуството во однос на релевантноста на темите на седниците на ЛЕСС е прилично скромно. Од искуството може да се констатира дека најчестите теми кои биле дискутирани на седниците на ЛЕСС се однесуваат на пазарот на трудот, недостатокот од соодветна работна сила на пазарот на трудот, можностите за вработување особено на младите, образованието во контекст на обезбедување на соодветна работна сила на пазарот на труд и слично.

Областите на интерес на ЛЕСС кои се утврдени во Спогодбата за основање на ЛЕСС се теми кои би требало да се разгледуваат од ЛЕСС на седници на ЛЕСС и тие да служат како рамка во која би се утврдувал дневниот ред. Исто така од особена важност е на дневен ред на седниците на ЛЕСС да бидат и информации за седници на советот на општината, изработка и донесување на локални плански и стратешки документи од општината, како и локални проблеми и предизвици.

6.2. Следење на реализација на дадените препораки/совети/мислења од страна на ЛЕСС

Во однос на следењето на реализацијата на дадените мислења, препораки, совети, иницијативи и предлагање на решенија за прашања од својата надлежност постојните акти на ЛЕСС даваат рамка за тоа како овој процес треба да се одвива. Па така со Спогодбата за основање на ЛЕСС предвидено е општината да ги консултира локалните социјални партнери пред да одлучува за прашања и да решава проблеми од економско социјалната сфера кои ја тангираат локалната заедница. Имено одредбата од Спогодбата предвидува дека ЛЕСС ги разгледува нацрт и предлог одлуките и други акти од надлежност на Советот на општината, кои се од значење за економско-социјалните интереси на работниците и работодавачите, вработувањето, потребите на пазарот на труд и вештините што се развиваат кај младите, пред истите да бидат предмет на расправа на Советот на општината и по нив дава свое мислење. Своите мислења ЛЕСС треба да ги достави до Градоначалникот и Советот на општината, кои во рок од 30 дена од денот на приемот на мислењето, го информира ЛЕСС по однос на доставеното мислење. Ова значи дека ЛЕСС треба да добие повратна информација за тоа дали е постапено по неговото мислење или не.

Од досегашното искуство освен два примери во Струмица и Тетово каде врз основа на анализа на пазарот на труд спроведена за потребите на ЛЕСС воведени се нови образовни профили во средните стручни училишта друг таков пример нема. Односно ЛЕСС не ја користат оваа можност, формално да доставуваат предлози и иницијативи до Советот на општината, ниту пак има пример каде Советот на општината официјално (па и неофицијално) се обратил до ЛЕСС со барање за доставување на мислење од страна на ЛЕСС. Од тие причини и нема можност за анализа на праксата во смисла на следење на реализација на препораките, мислењата и ставовите на ЛЕСС. Одредбата

во Спогодбата создава рамка за овој процес, меѓутоа процесот не е детално дефиниран, па оттука во иднина би било добро ЛЕСС да дефинираат посебен систем преку кој ќе ја следат реализацијата на своите мислења, ставови и препораки.

Со оглед дека ЛЕСС треба да изработуваат извештаи за своето работење, ова би било една од можностите преку кои ЛЕСС ќе имаат евиденција за доставени барања, предлози, иницијативи, совети и нивна реализација.

Заклучок: ЛЕСС во пракса не ја користат можноста формално да доставуваат предлози и иницијативи до Советот на општината, ниту пак има пример каде Советот на општината официјално (па и неофицијално) се обратил до ЛЕСС со барање за доставување на мислење од страна на ЛЕСС. Од тие причини и нема можност за анализа на праксата во смисла на следење на реализација на препораките, мислењата и ставовите на ЛЕСС. Спогодбата создава можност за добивање на повратна информација во однос на реализирањето на даденото мислење од ЛЕСС, меѓутоа процесот не е детално дефиниран, па оттука во иднина би можело да се воспостави систем преку ЛЕСС ќе ја следат реализацијата на своите мислења, ставови и препораки.

6.3. Главни достигнувања (спогодби, договори, влијание врз политиките, следење на имплементацијата, евалуација итн)

Достигнувањата на ЛЕСС во РСМ во однос на постигнување на спогодби, договори и влијание врз политиките се прилично скромни. Имено и самиот факт што ЛЕСС најчесто се активираат во периоди кога се рализира одреден донаторски проект, укажува на фактот дека треба уште многу да се работи на јакнење на капацитетите на ЛЕСС. Воедно треба да се работи и на подигнување на свеста за потребата од трипартитниот дијалог на локално ниво како и придобивките од дијалогот како за социјалните партнери така и за локалните власти па и локалната заедница во целост.

Од досегашните искуства во однос на функционирањето на ЛЕСС во РМ, можноста на Советот на општина да побара мислење за одредени прашања за кои треба да одлучува од ЛЕСС е нешто што ретко се користи. Исто така во Деловникот за работа на ЛЕСС предвидено е членовите на ЛЕСС кои го претставуваат Советот на општина, да доставуваат до претседавачот на ЛЕСС, пред оддржување на следната седница на Советот на општината во која се формирани, информација за точките од Дневниот ред на седницата, доколку има точки кои се од интерес и поврзани со делокругот на работата на ЛЕСС, со цел ЛЕСС да може да дискутира за нив и навреме да даде свое мислење до Советот на општината во која се формирани. Но и оваа можност не се искористува во доволна мера од страна на ЛЕСС. Сепак има неколку примери кои се вредни за споменување и кои сепак укажуваат на тоа дека постои голема потреба за развој на локалниот социјален дијалог и дека неговото функционирање дава резултати.

ЛЕСС Куманово – Во последните неколку месеци од реактивирањето на ЛЕСС Куманово реализирани се хуманитарни активности заедно со претставниците на работодавачите, и се разгледува иницијатива предложена од ЛЕСС во однос на можноста за гасификација на индустриската зона Доброшане. За таа цел формирана е комисија со претставници од локалната бизнис заедница. До

завршувањето на овој извештај нема информација во однос на имплементацијата на оваа иницијатива.

ЛЕСС Струмица – ЛЕСС Струмица има најдолга историја во однос на неговото постоење и функционирање. ЛЕСС Струмица е всушност првиот ЛЕСС кој успеа преку спроведната анализа на пазарот на труд да направи измени во наставните програми и образовните профили во средните стручни училишта. Исто така ЛЕСС Струмица низ годините можеби скромно но континуирано е присутен во локалната заедница преку организирање на работилници, панели и слични настани, но и неговите членови учествуваат на настани, обуки и работилници кои се организираат во регионот.

ЛЕСС Тетово – Слично како и ЛЕСС Струмица и овој ЛЕСС врз основа на анализа на пазарот на трудот преку општината успева да направи промени во образовните профили во средните училишта за да се задоволат потребите на локалниот пазар на труд. Исто така вредно за споменување е дека ЛЕСС Тетово успева на неформален начин да се вклучи во креирањето на локалните политики на тој начин што одредени иницијативи произлезени од ЛЕСС се вградени во програмите и плановите на секторите во општината од каде доаѓаат и членовите на ЛЕСС претставници на општинската администрација (во конкретниот случај сектор за ЛЕР и јавни дејности). Покрај тоа ЛЕСС Тетово успева една своја иницијатива да ја наметне како активност на општината. Имено, ЛЕСС Тетово во 2015 година ја реализирал иницијативата за воведување на награда на најдобра општествено одговорна компанија на општина Тетово при што се доделени награди на неколку компании како и награда на компанија која им помага на лицата со посебни потреби. Оваа иницијатива од ЛЕСС е преземена од општината па така станува традиција и секоја година во рамки на денот на општината се доделуваат признанија на најуспешни компании од општината Тетово.

ЛЕСС Битола - Она што го издвојува овој ЛЕСС од другите е фактот што благодарение на ЛЕСС на општина Битола е започнат проект „Унапредување на социјалниот дијалог во заедницата“ кој е поддржан од Меѓународниот центар Улоф Палме од Шведска, а имплементиран од локална НВО Младински културен центар. Во рамките на овој проект одржан е Форум на заедницата со цел да се генерираат идеи и приоритети за работа ЛЕСС Битола со сите заинтересирани страни на локално ниво. Овие идеи и приоритети би можеле преку ЛЕСС да се вклучат и во стратешките и планските документи на општината.

Во оваа прилика треба да се спомене и активноста која е планирана од страна на Проектот, а која според разговорите со претставниците на ЛЕСС е многу потребна и мошне корисна. Станува збор за организирање на средби на ЛЕСС со Центрите за вработување заради разгледување на оперативните програми за вработување на Агенцијата за Вработување. Ова е одличен пример како ЛЕСС можат да делуваат и на други субјекти освен на општината, односно да учествуваат во креирањето на политиките во однос на можностите за вработување на невработените лица во локалната заедница. Исто така Проектот реализира активности за создавање на локални партнерства за вработување, со цел идентификација на соодветни решенија за предизвиците со кои се соочува локалниот пазар на труд. Оваа активност е сеуште на почетокот но би требало да даде позитивно влијание на зголемување на ефективност на ЛЕСС и да биде пример кој ќе може да се реплицира и во другите ЛЕСС.

Заклучок: Достигнувањата на ЛЕСС во РСМ во однос на постигнувањето на спогодби, договори и влијание врз политиките се прилично скромни. Издвоени се неколку примери на ЛЕСС кои на некој начин успеале да постигнат реализација на одредени иницијативи преку Советот на општината, меѓутоа целокупната состојба укажува на тоа дека постои голема потреба за развој на локалниот социјален дијалог и градење на капацитетите на учесниците во дијалогот за да можат успешни и ефикасно да ја извршуваат својата функција.

7. Препораки за подобро и поефикасно функционирање на ЛЕСС во РСМ

Постоењето на ефективен, функционален и ефикасен трипартитен социјален дијалог не претставува цел сама за себе, туку алатка за справување со постојните економски и социјални предизвици. Како таква, земајќи ја предвид состојбата во голем дел од општините во РСМ особено во однос на овие предизвици, ЛЕСС можат и треба да бидат препозанени и етаблирани како механизми преку кои локалната власт ќе се справува со предизвиците. ЛЕСС можат да служат како платформа за изнаоѓање на компромисни решенија на проблемите од економската и социјална сфера со која се соочува локалната заедница. Локалните власти преку вклучувањето на социјалните партнери во процесот на донесување на одлуки и креирање на политики преку ЛЕСС ќе можат да ја поделат одговорноста, односно ќе можат да ги слушнат мислењата и ставовите на социјалните партнери но и на другите чинители од локалната заедница и доколку е потребно да ги корегираат. Од друга страна пак социјалните партнери преку ЛЕСС имаат можност за влијание, превенирање или решавање на некои прашања кои можат да имаат негативно влијание на нивното членство па и на пошироката локална заедница.

Со оглед на анализата содржана во овој Извештај генералниот заклучок е дека локалниот трипартитен дијалог во РСМ е сеуште во зародиш. Донаторите се најактивниот креатор и двигател на локалниот социјален дијалог, иако има некои примери каде и самата општина го препознава значењето на локалниот социјален дијалог и дава поддршка.

Од тие причини главните препораки за ефективен и добро развиен локален економско социјален дијалог се општи односно се однесуваат на сите ЛЕСС. Сепак на крајот од овој Извештај дадени се специфични препораки за секој ЛЕСС одделно.

Општите препораки кои би можеле да имаат позитивен ефект врз поефикасното работење и функционирање на сите ЛЕСС можат да се групираат на следниот начин:

1. Креирање на правна рамка – ова би значело создавање на законска можност и/или обврска за општините да формираат ЛЕСС. Имено со вклучување на законска обврска за секоја општина задолжително да прибавува мислење од претставниците на социјалните партнери на локално ниво при одлучување за прашања од економско социјалната сфера (слично како Владата согласно ЗРО) ќе се креира правна рамка според која ЛЕСС ќе можат да ја реализираат својата

основна улога – да бидат консултативно и советодавно тело на Советот на општината.

2. Јакнење на капацитети на ЛЕСС:

- развој и унапредување на човечките и техничките капацитетите на социјалните партнери заради нивно поактивно и проактивно учество во социјалниот дијалог на локално ниво,
- редовни и обуки на членовите на ЛЕСС на теми поврзани со економско социјалната сфера, работни односи, вработување, пазар на труд, препознавање на локални економско социјални проблеми, механизми за влијание (лобирање), стратешко планирање,
- редовно и континуирано следење на случувањата во локалната заедница и идентификување на проблеми кои можат брзо да се решат (*quick fix*) кои би претставувале мотив за понатамошни акции,
- утврдување на критериуми за членство во ЛЕСС (ова особено се однесува на општината и работодавачите. Во однос на општината добро би било во ЛЕСС да членува Градоначалникот на општината и/или членови на Советот, додека при избор на претставници од работодавачите да се води сметка да се вклучат компании кои се признати и успешни во локалната заедница),
- задолжителна промена на членство во случај на неоправдано отсуство од седници на ЛЕСС.

3. Соработка и трансфер на знаење:

- вмрежување на ЛЕСС преку Заедницата на единици на локална самоуправа (ЗЕЛС),
- организирање на заеднички средби помеѓу ЛЕСС на квартално или полугодишно ниво заради размена на информации,
- воспоставување на формални и неформални механизми и канали на меѓусебна комуникација на ЛЕСС,
- соработка на социјалните партнери на локално ниво,
- трансфер на знаење - поврзување на поактивните ЛЕСС со оние кои се помалку активни,
- организирање на тематски работилници и средби со средни стручни училишта и работодавачи на редовна основа,
- зголемена соработка со развиени невладини организации на територијата на општината и нивно вклучување во работата на ЛЕСС,
- воспоставување на редовна соработка со локални канцеларии на органите на централната власт.

4. Технички услови за работа и ресурси:

- зајакнување на функцијата секретар на ЛЕСС, избор на лице кое ќе ја врши функцијата секретар во случај на спреченост на секретарот да учествува на седница на ЛЕСС,

- воведување на систем за водење, чување и архивирање на документите на ЛЕСС, (редовно водење на записници од седниците на ЛЕСС нивно чување и архивирање, архивирање на секој допис испратен до и од ЛЕСС),
- воведување на правила и протоколи за предавање на архивата и целокупната документација за ЛЕСС при промена на членството,
- утврдување на правила за следење на седниците на Советот на општината, и проследување на информации до ЛЕСС,
- редовна изработка на Планови за работа на ЛЕСС, и нивна презентација пред Советот на општината,
- задолжителна изработка и презентирање на месечни, квартални полугодишни и годишни извештаи за работењето на ЛЕСС пред Советот на општината преку кои редовно ќе се следи реализација на сите активности на ЛЕСС,
- обезбедување на финансиска поддршка за функционирањето на ЛЕСС и реализирање на планираните активности.

5. Промоција на ЛЕСС преку:

- промовирање на мандатот и улогата на ЛЕСС преку чести настапи на локални и национални медиуми,
- промовирање на најдобри практики на локалниот социјален дијалог и позитивни примери,
- редовно информирање на јавноста за работењето и функционирањето на ЛЕСС во локалните печатени и електронски медиуми,
- редовно информирање и обука за членовите на Советот на општината за локалниот социјален дијалог,
- одржување на трибини и форуми на заедницата на кои пошироката заедница ќе може да учествува во дизајнирањето на активностите на ЛЕСС, ќе дава свои идеи и иницијативи за решавање на одредни проблеми од економско-социјалната сфера и ќе биде информирана за работењето на ЛЕСС,
- редовно ажурирање на веб порталот <http://less.mk/> кој е изработен со поддршка на проектот Унапредување на социјалниот дијалог – финансиран од ЕУ имплементиран од МОТ
- изработка на комуникациски стратегии за ЛЕСС
- воведување на годишна награда/признание на најактивните и најуспешните ЛЕСС (оваа активност би можела да се воведо за прв пат со поддршка на проектот, а потоа преку ЗЕЛС да стане редовна пракса).

Препораки за секој ЛЕСС поединечно:

1. **Куманово** – Иако ЛЕСС Куманово подолг временски период не бил активен, во моментот има членство кое е амбициозно и работи на етаблирање на ЛЕСС Куманово како сериозен чинител во општината. Од тие причини препорачливо е да се систематизира неговата работа и пристап во делувањето преку изработка на Акциски План во кој на јасен

и прецизен начин ќе се утврдат активности на ЛЕСС, кои реално може да се остварат, со динамика на нивна реализација, средства и начин на обезбедување. Многу важно е акцискиот план да има предвидено механизми за следење на реализацијата. Со оглед дека во овој ЛЕСС членуваат компании кои се признати и успешни во локалната заедница би можеле да се организираат повремени средби на работодавачите членови на ЛЕСС Куманово со работодавачите од ЛЕСС каде постои проблем со мотивираноста на работодавачите за учество во ЛЕСС, како на пример Штип, Радовиш, Струга.

2. **Струмица** - ЛЕСС Струмица прилично амбициозно и добро успева да се одржи во функција во текот на неговото постоење. Сепак потребна е континуирана обука на членовите на теми кои се од интерес на локалната заедница, а особено во однос на пазарот на труд, анализирање на состојбите на пазарот на труд, младите на пазарот на труд и слично. Ова особено што овој ЛЕСС има доста искуство па членовите би можеле да се вклучат и во посуштински и постручни области на делување.
3. **Тетово** - Според информациите добиени од општина Тетово овој ЛЕСС функционира со доста успех и е активен чинител во локалната заедница. Сепак неговата активност и функционирање се одвива повеќе на неформален начин што секако дава резултат. Но препорачливо е ЛЕСС Тетово да направи обид преку формалните механизми кои му стојат на располагање да поднесе предлог/иницијатива до Советот на општината за решавање на одредено прашање значајно за локалната заедница.
4. **Штип** - ЛЕСС Штип во моментот на изработка на овој Извештај нема свој Претседавач и секретар па од тие причини тоа треба да биде првата активност која треба да се реализира, односно да се одржи седница на ЛЕСС на која ќе се избере Претседавач и секретар. Со оглед дека членството е ново добро би било да се спроведе обука за улогата на ЛЕСС и начинот на неговото работење. Еден од предизвиците со кои се соочува ЛЕСС Штип е недоволната мотивираност на работодавачите за учество во ЛЕСС, од тие причини потребно е да се соработува со ОРМ за да се идентификува дали има и кои се најгорливите проблеми со кои се соочуваат работодавачите во оваа општина и преку ЛЕСС да се започне иницијатива за нивно решавање. На тој начин општината ќе покаже дека има слух за проблемите на работодавачите за да го мотивира нивното поактивно учество во работењето на ЛЕСС.
5. **Битола** - ЛЕСС Битола исто така се соочува со недоволна мотивираност на членството особено од претставниците на работодавачите. Слично како и во Штип и за овој ЛЕСС препорачливо е во соработка со ОРМ да идентификува проблем за кој преку ЛЕСС би се иницирало решение. Една од алтернативите би можела да биде и спроведување на обука за преквалификација или доквалификација за работна сила која недостасува на пазарот на труд во соработка со одреден работодавач преку ЛЕСС, а во соработка со Центарот за вработување на општината.

6. **Скопје** - ЛЕСС на град Скопје нема избрано свој Претседавач и секретар па од тие причини првата препорака е да се свика седница на која ќе се изберат претседавач и секретар. Исто така со оглед дека градот Скопје е најголем и најразвиен град во државата ЛЕСС на градот Скопје треба да има најголем потенцијал за работа. Од тие причини овој ЛЕСС веднаш по изборот на Претседавач и секретар да започне со изработка на свој План за работа во кој на краткорочно ниво ќе се утврдат приоритетите.
7. **Ресен** – Со оглед дека во ЛЕСС Ресен се вклучени компании кои се етаблирани и успешни акцент треба да се стави на соработката со нив и создавање на можности за нивна активна вклученост во креирањето на локалните политики.
8. **Кичево** – ЛЕСС Кичево прави обиди да се етаблира во локалната заедница, па од тие причини потребно е да работи повеќе на својата промоција во локалната заедница. Тоа би можело да биде преку организирање на јавни трибини за претставување на ЛЕСС и генерирање на иницијативи од локалната заедница за решавање на одредени проблеми, кои понатаму би биле проследени до локалната власт.
9. **Свети Николе** – со оглед дека ЛЕСС Свети Николе е во фаза на собирање на предлози од членовите на ЛЕСС за изработката на Стратегија за ЛЕР, ова би можело да се искористи како добра можност за идентификување на постојни проблеми со кои се соочува локалната заедница и да се достави формален предлог до Советот на општината за решавање на некој од тие проблеми.
10. **Струга** – ЛЕСС Струга слично како и ЛЕСС Штип и Битола нема доволна мотивираност и посветеност од страна на работодавачите па би требало во следниот период да се работи на оваа проблематика, преку настани, обуки, трибини на теми значајни за бизнис секторот. Една од темите која би можела да биде интересна е туризмот и локалните предизвици кои влијаат на него.
11. **Велес**- ЛЕСС Велес исто така се соочува со недоволна мотивираност на членството па оттаму една од препораките би била организирање на обуки за членовите за можностите и придобивките од економско-социјалниот дијалог.
12. **Радовиш** – Во овој ЛЕСС треба поголемо внимание да се обрне на можностите за вклучување на претставници на работодавачите во работењето на ЛЕСС. Добро би било да се организираат таргетираны настани за бизнис секторот во општината за да се промовира економско социјалниот дијалог, како и придобивките од постоењето на ефикасен дијалог, но и да се покаже спремност на општината активно да соработува со локалната бизнис заедница.

Прилог 1 - Листа на одржани состаноци

1. Софче Јанева, општина Струмица
2. Тони Милушев, општина Струмица
3. Ристе Стевков, општина Радовиш
4. Билјана Стојмановска, град Скопје
5. Ѓоко Вукановски ОРМ Скопје
6. Мирјана Зенделова, општина Штип
7. Марина Митревска, општина Штип
8. Даниела А. Лазарова, општина Свети Николе
9. Арбен Ристеми, општина Кичево
10. Драги Бицески, општина Струга
11. Ахмет Казими, општина Тетово
12. Сара Меновска, општина Тетово
13. Виолета Налевска, општина Битола
14. Татјана Секулоска, општина Ресен
15. Сања Карабатова Игновска, општина Велес